

RAJOJA PURKAMALLA KOHTI SAAVUTETTAVAMPAA SOSIAALITYÖTÄ¹

Inka Söderström: *VTT, sosiaalityön yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto*

Janus vol. 32 (4) 2024, 429–437

SOSIAALITYÖ OIKEUDENMUKAISUUTTA EDISTÄMÄSSÄ

Mitä sosiaalityö on? Onko se ihmisoikeuksia edistävä ammatti, valtion kontrollia vahvistava ammatti vai molempia ja paljon muuta? Sosiaalityön olemusta ja identiteettiä on tarkasteltu sosiaalityön tutkimuksessa vuosikymmenten ajan (mm. Lorenz 1994; Juhila 2006). Väitöskirjatutkimukseni ”Ulossulkevat rajat – Sosiaalityö ja pakolaistaustaiset queer-ihmiset Suomessa” (Söderström 2024) osallistuu tähän keskusteluun syventymällä niihin normeihin ja ulossulkemisen käytänteisiin, jotka kantavat mukanaan jälkiä ammatin historiasta sekä toisaalta mahdollisuuksiin purkaa niitä.

Sosiaalityön luonnetta tutkiessa on hyödyllistä palata sosiaalityön kansainvälisen määritelmän äärelle (IASSW 2014). Sosnetin (2014) suomeksi kääntämän määritelmän mukaan sosiaalityö on ”professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista”. Tämä ei ole ihan vähän sanottu – yhteiskunnallinen muutos viittaa konfliktiin, johonkin joka rikkoo totuttua järjestystä (Bečević & Herz 2023). Määritelmä jatkuu korostamalla yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen

vastuun ja moninaisuuden kunnioittamisen periaatteiden tärkeyttä sosiaalityölle (IASSW 2014).

Viime vuosien aikana ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta on kunnioitettu vähemmän kuin pitkään aikaan sekä maailmalla että Suomessa. Gazassa jatkuva palestiinalaisten kansanmurha on saanut länsivaltiot sulkemaan silmänsä Israelin sotarikoksilta, ja myös sosiaalityön instituutioita on kritisoitu passiivisuudesta ja hiljaisuudesta siviileihin kohdistuvan tuhon edessä (Suslovic ym. 2024). Euroopassa militarisoitunut maahanmuuttopoliitikka näkyy muun muassa käännetytlakina, joka tuli voimaan Suomessa kesällä 2024 ja joka mahdollistaa kansainvälisen oikeuden vastaisen turvapaikanhakijoiden käännettämisen itärajalla (Palander & Farzamfar 2024). Globaalisti verkostoitunut oikeistokonservatiivinen anti-gender-liikehdintä puolestaan pyrkii heikentämään naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia, ja sateenkaari-ihmisiin kohdistuva häirintä ja väivalta ovatkin lisääntyneet viime vuosina kaikkialla Euroopassa (FRA 2024). Tässä ajassa sosiaalityötä tarvitaan enemmän kuin pitkään aikaan. Ja nimenomaan sosiaalityötä, joka on uskollinen omalle määritelmälleen yhteiskunnallisen muutoksen, yhteisöjen voimaantumisen,

ihmisoikeuksien ja oikeudenmukaisuuden edistäjänä.

Tutkimukseni käsittelee sosiaalityön ja turvapaikkajärjestelmän saavutettavuuden rajoja pakolaistaustaisten, seksuaalisuudeltaan tai sukupuoleltaan ei-normatiivisten ihmisten näkökulmista. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, millaisena sosiaalityö näyttäytyy Suomesta turvapaikkaa hakeneelle queer-ihmiselle sekä miten sosiaalityön ja turvapaikkajärjestelmän saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta voisi parantaa. Tutkimuksessa syvennyn myös eugeniikan eli rotuhygienian historiaan ja siihen, mikä rooli sillä on ollut sosiaalityössä ja millaisia jälkiä se on jättänyt käsityksiin normaaliudesta ja epänormaaliudesta. Käsittelem heteronormatiivisuuden ja valkonormatiivisuuden ajatusrakenteiden syntymistä ja yhteyksiä sosiaalityöhön. Suhde historian ja nykyisyyden välillä on tutkimuksessa keskeinen. Ihmisten välille historiassa rakennetut jakolinjat ja niihin perustuva sorto on jättänyt jälkeensä tunnejäämiä, jälkiä ja haavoja, joita tutkimus perkaa auki.

Tutkimus on ensimmäinen Suomessa tehty tutkimus sosiaalityöstä pakolaistaustaisten queer-ihmisten kanssa. Ylipäänsä suomalainen sosiaalityön tutkimus ja opetus seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta on hyvin vähäistä, minkä vuoksi sosiaalityöntekijöillä ei välttämättä ole tarvittavia tietoja ja taitoja sateenkaari-ihmisten kanssa työskentelemiseen. Tutkimus kuroo umpeen tätä aukkoa ja tarjoaa sekä käytännöllisiä että rakenteellisia keinoja, joilla lisätä sosiaalipalvelujen saavutettavuutta queer-ihmisille. Tutkimus lähestyy aihetta kriittisten teo-

rioiden kautta, ja vahvistaa siten myös suomalaisen kriittisen ja radikaalin sosiaalityön tutkimuksen pohjaa.

KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat raja, pakolaistaustaisuus ja queer. Sanalla queer tarkoitan seksuaalisuuden tai sukupuolen ei-normatiivisuutta, eli sitä, että ihmisen seksuaalisuus tai sukupuoli jollain tavalla eroaa heteroseksuaalisuuden tai cis-sukupuolisuuden normeista. Sana queer kääntää kriittisen katseen juuri niihin normeihin, joilla seksuaalisuutta tai sukupuolta rajoitetaan. Se on siksi avoimempi ja poliittisempi käsite kuin valtavirtaisemmat seksuaalisuutta ja sukupuolta ilmaisevat termit (ks. myös Akin 2017; Ali 2023, 27). Yhtä lailla olen valinnut termin pakolaistaustaisuus sen avoimuuden vuoksi. Pakolaistaustainen voi tarkoittaa ihmistä, joka vielä odottaa päätöstä turvapaikkahakemukseensa, joka on saanut myönteisen päätöksen tai joka on saanut kielteisen päätöksen ja joutunut paperittomaksi. Yhdistävä tekijä on kokemus pakolaisuudesta ja kansainvälisen suojelun hakemisesta lähimenneisyydessä (ks. myös Baltra-Ulloa 2013).

Raja on kenties tutkimukseni keskeisin käsite sekä konkreettisesti että metaforisesti ymmärrettyinä. Se voi viitata konkreettisiin valtion rajoihin, joita ylläpidetään paitsi rajoilla tapahtuvan kontrollin myös oleskelulupa- ja turvapaikkajärjestelmän kautta. Toisaalta ymmärrän rajat myös metaforisesti jakolinjoina, joita piirretään normaalin ja ei-normaalina pidettyjen asioiden välille (Anzaldúa 1987/2021, 35). Näkymättömät rajat kytkeytyvät

normatiivisuuteen eli siihen, millaisia ominaisuuksia milloinkin pidetään tavoittelemisen arvoisena (Foucault, 2005/1975). Sosiaalityön käytäntöihin vaikuttavat rajat heijastavat ja toistavat yhteiskunnan valtasuhteita ja normeja, jotka asettavat tietynlaiset asiat ja ihmiset sosiaalityön keskiöön ja työntävät loput marginaaleihin. Vaikka näitä rajoja ei näe silmillä tai niitä ei ole kirjoitettu lakiin, ne heikentävät sosiaalityön tai turvapaikkajärjestelmän saavutettavuutta heille, jotka eivät jostain syystä istu normeihin. Tällaiset näkymättömät rajat ovat tutkimukseni analyysin keskiössä.

TUTKIMUSASETELMA

Tutkimus lähestyy sosiaalityön ja turvapaikkajärjestelmän rajoja monesta eri näkökulmasta käsin ja monien eri aineistojen avulla. Tutkimus rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen varaan: 1) Miten sosiaalityön rajat muovaavat sosiaalityön saavutettavuutta pakolais- taustaisille queer-ihmisille Suomessa? 2) Miten turvapaikkajärjestelmän rajat muovaavat mahdollisuuksia saada turvapaikka Suomesta ei-normatiivisen seksuaalisuuden perusteella, ja mikä on sosiaalityön rooli suhteessa niihin rajoihin? ja 3) Millaisia jälkiä seksuaalisuuden ja sukupuolen normit ovat jättäneet suomalaisen sosiaalityöhön?

Teoreettisesti tutkimus paikantuu kriittisen teorian, queer-teorian, dekoloniaalin teorian sekä sironvastaisen sosiaalityön viitekehyksiin, mikä heijastuu tutkimuksen metodologiaan pyrkimyksenä mahdollisimman oikeudenmukaiseen ja dekolonisoivaan tutkimusotteeseen (Brown & Strega

2005; Smith 2012). Tutkimuksen toteuttamiseen liittyvissä ratkaisuisa olen pyrkinyt laittamaan etusijalle tutkimusosallistujien kunnioittamisen, vastavuoroisuuden, nöyryyden ja tiedon jakamisen periaatteet. Queer-teoreettinen lähestymistapa on tuonut tutkimuksen toteuttamiseen luovuutta, leikkisyyttä ja normikriittisyyttä (Harris & Holman-Jones 2019, 3–4).

Olen haastatellut tutkimusta varten 11 pakolaistaustaista queer-ihmistä heidän kokemuksistaan sosiaalityöstä Suomessa sekä 12 vastaanottokeskuksessa tai maahanmuuttajapalveluissa työskennellyttä sosiaalityöntekijää, jotka kertoivat työstään sateenkaarevien asiakkaidensa kanssa. Lisäksi käytän aineistona Maahanmuuttoviraston antamia turvapaikkapäätöksiä (n=49), joissa yksi turvapaikanhakuperuste on ollut seksuaalivähemmistöön kuuluminen, sekä omaa tutkimuspäiväkirjaani autoetnografisena aineistona. Haastatteluja ja turvapaikkapäätöksiä olen analysoinut laadullisesti temaattisen analyysin keinoin (Braun & Clarke 2006). Tutkimuspäiväkirjan autoetnografista analyysiä käytän syventämään ymmärrystä sosiaalityön normatiivisista rajoista suhteessa seksuaalisuuteen ja sukupuoleen. Ratkaisu täydentää analyysiä autoetnografialla syntyi sen oivaltamisesta, että queerinä sosiaalityön tutkijana aihe kosketti minua myös henkilökohtaisesti.

HETERO- JA VALKONORMATIIVISUUS SAAVUTETTAVUUDEN ESTEINÄ

Sosiaalityön saavutettavuudessa on käytännössä kyse siitä, kuinka helppo tai vaikea sosiaalityöstä on saada tarvitsemaansa tukea. Sosiaalityön saavutetta-

vuuteen vaikuttavat tavat, joilla sosiaalityö on järjestetty ja joilla sitä tehdään. Jokin sosiaalityön tekemisen tapa, joka on saavutettava yhdelle, ei välttämättä ole sitä toiselle. Erilaisten normien läsnäolo sosiaalityössä lisää palveluiden saavutettavuutta heille, jotka istuvat tähän normiin, mutta heikentää saavutettavuutta heille, jotka eivät.

Tutkimuksessa jaottelin sosiaalityön saavutettavuutta muovaavat normit uusliberaaliin valkonormatiivisuuteen ja heteronormatiivisuuteen. Valkonormatiivisuus sosiaalityön yhteydessä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että länsimaiset ja eurooppalaiset tavat tehdä ja järjestää sosiaalityötä nähdään normaalempina ja parempina kuin muut tavat (Mathebane & Sekudu 2018). Sosiaalityön ammatti ja tieteenala ovat rakenteellisesti valkonormatiivisia, koska ne perustuvat länsimaisiin sosiaalityön teorioihin. Valkonormatiivisen sosiaalityön piirteitä ovat esimerkiksi yksilö- ja perhekeskeisyys, tiukasti vartioidut sosiaalityöntekijän ammatilliset rajat sekä etäisyys työntekijän ja asiakkaan välillä (Mathebane & Sekudu 2018; Gatwiri 2019).

Tutkimus osoitti, kuinka sosiaalityön valkonormatiivisuus puhaltaa yhteen hiileen sosiaalipalveluiden järjestämistä muovaavan uusliberaalin ideologian kanssa. Yhdessä nämä heikensivät sosiaalityön saavutettavuutta pakolaistausten queer-ihmisten näkökulmasta. Sosiaalityöntekijä ei tuntunut aidosti ihmiseltä vaan ”vain nimeltä”, kuten eräs tutkimusosallistuja ilmaisi. Tiedon puute siitä, mitä asiakkaasta kirjataan asiakastietojärjestelmään ja kuka sitä pääsee lukemaan, heikensi luottamusta puhua henkilökohtaisista aiheista. Yksilökeskeinen lähestymistapa myös

heikensi valmiuksia rakenteellisten ongelmien, kuten rasmin, käsittelyyn asiakassuhteessa. Moni pakolaistaustainen palvelunkäyttäjä koki, että sosiaalityön tapaamisilla ei ollut tilaa heistä itsestään nouseville asioille, vaan rajattu tapaamisaika kului työntekijän määrittelemille asioille, kuten käy ilmi seuraavassa haastattelutehtävässä:

Kun mä menen sinne (sosiaalityöntekijän tapaamiselle), ja kun he alkavat esimerkiksi (sanoa, että) meillä on kiire ja meillä on vain tunti aikaa, ja tässä on tulkki ja... Siinä on niin paljon, se ei tunnu, sä haluaisit puhua mutta sille ei ole aikaa. Ja he alkavat puhua, et sinä. He kysyvät, he vain niinkun tekevät sen heidän työnsä, sen miksi he haluavat tavata sinua. Eikä susta tunnu kovin mukavalta alkaa puhua sun asioista. (Pakolaistaustaisen tutkimusosallistujan haastattelu, 2020)

Uusliberaalin valkonormatiivisuuden raja kytkeytyi yhteen heteronormatiivisuuden kanssa. Tehokkuuden tavoittelu ja krooninen ajan puute pakotti työntekijöitä sysäämään syrjään asioita, joiden ei katsottu olevan sosiaalityön keskiössä. Sekä palvelunkäyttäjät että sosiaalityöntekijät kertoivat, että seksuaalisuuteen tai sukupuoleen liittyviä asioita oli vaikea ottaa puheeksi tapaamisilla. Monelle palvelunkäyttäjälle niistä puhuminen olisi kuitenkin välttämätöntä, jotta hän voisi saada tarvitsemaansa tukea liittyen esimerkiksi turvallisuuden takaamiseen vastaanottokeskuksessa tai vertaistuen piiriin pääsemiseen.

Heteronormatiivisuus näyttäytyi sosiaalipalveluissa ennen kaikkea hiljaisuuksina ja ohittamisena. Haastateltavien mukaan queeriyden olemassaoloa ei yleensä tuotu esiin uusien turva-

paikanhakijoiden infotilaisuuksissa tai sosiaalityöntekijän tapaamisilla, vaan sen puheeksi ottaminen jäi usein palvelunkäyttäjän vastuulle. Monet sosiaalityöntekijät kuvasivat seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyviä asioita yksityisinä asioina, joista puhuminen ei yleisesti ottaen kuulu sosiaalityön piiriin. Tällöin sivuun kuitenkin jäivät kaikki queeriyteen kytkeytyvät sosiaaliset asiat, kuten ihmis- ja perhesuhteet, yhteisöt sekä syrjinnän ja väkivallan uhka.

Sosiaalityön saavutettavuuden esteiden vuoksi moni pakolaistaustainen osallistuja oli jäänyt tuen tarpeidensa kanssa yksin tai kolmannen sektorin palveluiden varaan. Monet kuvasivat myös sosiaalityön rajaseuduilla kokemaansa vähemmistöstressiä, luottamuksen puutetta ja hylätyksi tulemisen tunnetta, joiden taustalla oli usein syrjinnän pelko. Osallistujat kuvasivat myös kokemukseensa hetkistä, jolloin sosiaalityöntekijä oli omalla toiminnallaan purkanut sosiaalipalveluiden normatiivisuutta ja tehnyt tuesta heille saavutettavampaa. He korostivat inhimillisyyden, kohtaamisen ja riittävän ajan merkitystä sekä sitä, että seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden olemassaoloa tuotaisiin esille ihan kaikille asiakkaille. He toivoivat, että sosiaalityöntekijä voisi joskus raottaa myös omaa yksityisyytensä verhoa ja kertoa enemmän itsestään. Osa sanoi, että tapaisi mieluiten sosiaalityöntekijää toimistotilojen ulkopuolella ja käsitteisi vaikeita asioita tarinoiden, metaforien tai musiikin avulla. Pakolaistaustaisten osallistujien maalaama kuva saavutettavasta sosiaalityöstä oli avoin ja hengittävä, joustava, yhdenvertainen ja inhimillinen.

SOSIAALITYÖ OSANA TURVAPAIKKAJÄRJESTELMÄÄ

Maahanmuuttovirasto pitää kohtuullisena, että osaisit seikkaperäisemmin ja omakohtaisemmin kuvata seksuaali-identiteettiäsi ja sen kehittymistä, suhteitasi sekä elämäsi seksuaalivähemmistöön kuuluvana maassa, jossa homoseksuaalisuuteen suhtaudutaan kielteisesti - -. Maahanmuuttovirasto ei hyväksy tosiseikkana kertomustasi seksuaalisesta suuntautumisesta. (Maahanmuuttoviraston kielteinen turvapaikkapäätös, 2017–2019)

Turvapaikkajärjestelmä on läsnä turvapaikkaa hakevien tai hiljattain kansainvälistä suojelua saaneiden ihmisten elämässä ja kytkeytyy monin tavoin sosiaalityön käytäntöihin. Analysoin turvapaikkajärjestelmän normatiivisia rajoja turvapaikkapäätösten analyysiä ja haastatteluanalyysiä yhdistämällä. Tutkimuksen perusteella normatiivinen ymmärrys seksuaalisuuden olemuksesta, sateenkaaripakolaisen elämäntyylisestä ja uskottavasta kerronnan tavasta vaikuttaa turvapaikkaprosesseihin ja joko lisää tai heikentää hakijan kertoman seksuaalisuuden uskottavuutta viranomaisten silmissä. Vaikuttaa siltä, että turvapaikkajärjestelmää muovaa valkonormatiivinen käsitys seksuaalisuudesta, jossa seksuaalinen suuntautuminen ymmärretään kiinteänä ja keskeisenä osana ihmisen identiteettiä. Tapoja ymmärtää seksuaalisuus sekä tapoja olla queer on kuitenkin paljon erilaisia ympäri maailman, eivätkä kaikki turvapaikanhakijat pysty sovittamaan omaa seksuaalisuuttaan turvapaikkajärjestelmän vaatimaan muottiin.

Sosiaalityö on Pohjoismaissa verovaroin tuotettu julkinen palvelu, ja siten tiiviisti kytköksissä kansallisvaltion rakenteisiin. Sosiaalityö ei siis ole myöskään irrallinen kansallisvaltion rajojen ylläpidosta ja turvapaikkajärjestelmästä (Lorenz 1994; Elfving & Kärkkäinen 2018). Tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalityön on mahdollista ottaa keskeinen rooli ihmisten tukemisessa suomalaisen kansallisvaltion rajojen yli, esimerkiksi tarjoamalla tietoa siitä, miten turvapaikkajärjestelmän vaatimusten keskellä voi navigoida, sekä tekemällä rakenteellista sosiaalityötä saavuttavamman turvapaikkajärjestelmän puolesta. Nimesin tämän lähestymistavan rajoja purkavaksi työskentelyotteeksi. Sen vastakohtana oli rajoja vahvistava työskentelyote, jossa sosiaalityöntekijä asemoi itsensä täysin turvapaikkajärjestelmästä erilliseksi ja jätti käyttämättä keinot, joilla voisi tukea palvelunkäyttäjää turvapaikkaprosessissa. Tavanomaisimpana haastatteluaineistossa näyttyi näiden kahden väliin jäävä siltoja rakentava työskentelyote, jossa sosiaalityö asemoitiin turvapaikkajärjestelmän rajamaille. Siltoja rakentavat sosiaalityöntekijät tukivat asiakkaitaan turvapaikkaprosessissa käytännön keinoin, mutta eivät nousseet aktiivisesti vastustamaan turvapaikkajärjestelmän epäkohtia. Heidän suhdetaan turvapaikkajärjestelmään ja Maahanmuuttovirastoon leimasi varovaisuus ja konsensushakuisuus.

SOSIAALITYÖN PEHMEÄT SEINÄT

Tuntuu, että joka kerta, kun menen jonnekin puhumaan queeryyteen kohdistuvasta syrjinnästä ja normeista, törmään pehmeään seinään. Ihmiset, jotka kuuntelevat, ovat

ystävällisiä, sanovat että asia on tärkeä ja teksti on hyvä ja aiheeni tosi kiinnostava, he nyökkäilevät, mutta he eivät jatka ajatusta. Ikään kuin he eivät olisi itse koskaan ennen ajatelleet ajatusta. He eivät komppaa minua, eivät heijasta itse ääneen sitä mitä olen sanonut. He ovat pehmeä ja ystävällinen seinä, johon törmään. Mitä siitä jää minulle käteen? (Tutkimuspäiväkirja, 2.11.2021)

Tutkimuspäiväkirjani autoetnografisessa analyysissä kuvaan seksuaalisuutta ja sukupuolta rajoittavien normien läsnäoloa sosiaalityössä ja niiden jättämiä haavoja pehmeiden seinien metaforalla. Pehmeillä seinillä tarkoitan sellaisia rajoja ja normeja, joita ylläpidetään usein tiedostamatta ja hyväntahtoisuuteen nojaten. Rajat taipuvat ja joustavat mutta seisovat silti hievahtamatta paikoillaan luoden sosiaalityöhön keskiöitä ja marginaaleja. Niitä on erityisen vaikea purkaa, koska rajojen sisäpuolella olevat eivät useinkaan edes huomaa näiden rajojen olemassaoloa tai välitä siitä. Ne asettavat heteroseksuaalisuuden ja cissukupuolisuuden sosiaalityön keskiöön ja rajavat queeryttä sosiaalityön ulkopuolelle – alkamaan siitä, mihin sosiaalityö loppuu. Näihin rajoihin törmääminen aiheuttaa haavoja, jotka tuntuvat epämu-kavuutena, jännityksenä ja kohonneena sykkeenä rajaseuduilla. Näen, että juuri pehmeiden seinien vahva läsnäolo on tyypillistä pohjoismaiselle sosiaalityölle ja hyvinvointivaltiolle, jossa perinteisesti korostetaan kaikkien samanlaisuutta ja välttämään konflikteja (ks. Keskinen ym. 2019).

Tutkimus seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta sosiaalityössä on tähän asti ollut Suomessa häkellyttävän vähäistä, mistä kertoo se, että 2000-luvulla aiheesta on julkaistu tutkimukse-

ni lisäksi vain kaksi muuta sosiaalityön väitöskirjaa (Clarke 2004; Lehtonen 2015). Tutkimuksen puute heijastuu suoraan siihen, miten vähän sosiaalityön yliopisto-opinnoissa opetetaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta. Siten sosiaalityön käytäntöjen ja tieteenalan heteronormatiivisuus on rakenteellinen ongelma.

KOHTI SAAVUTETTAVAMPAA JA YHDENVERTAISEMPAA SOSIAALITYÖTÄ

Tutkimukseni kuvaa, kuinka sosiaalityössä vaikuttavat normatiiviset rajat asettavat valkoisuutta ja heteronormatiivisuutta keskiöön ja sysäävät näihin normeihin sopeutumattomia sosiaalityön palvelunkäyttäjiä, sosiaalityöntekijöitä ja tutkijoita alan rajaseuduille. Normatiiviset rajat luovat esteitä palveluiden saavutettavuudelle pakolaistaustaisten queer-ihmisten näkökulmista. Rajojen purkaminen ja sosiaalityön saavutettavuuden lisääminen vaativat määrätietoista työtä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tutkimukseni osallistuu yhdenvertaisuustyöhön raivaamalla sosiaalityön tutkimuksesta ja opetuksesta lisää tilaa seksuaalisuuden ja sukupuolen, heteronormatiivisuuden, koloniaalisuuden, valkonormatiivisuuden ja sosiaalityön yhteiskunnallisen vastuun käsittelylle. Siten se toivottavasti lisää joidenkin opiskelijoiden, tutkijoiden, ammattilaisten ja asiakkaiden kuulumisen tunnetta sosiaalityöhön, eli toisin sanottuna laajentaa sosiaalityön keskustaa ja purkaa rajoja sosiaalityön keskusten ja periferioiden välillä.

Yhdenvertaisuustyö tarvitsee sosiaalityön sisälle konflikteja. Konflikti ei aina tarkoita riitaa tai väkivaltaa, vaan myös totutun järjestyksen rikkominen ja normien haastaminen luo konfliktin (Bečević & Herz 2023; Schulman 2016). Konflikti on kitkaa, jota syntyy, kun pitkään samassa asennossa ollut järjestys liikkuu. Totutun normatiivisen järjestyksen purkaminen vaatii kitkaa kohti menemistä ja erimielisyyksien sietämistä, jotta sosiaalityön eriarvoistavien rakenteiden historialliset jatkumot saadaan katkaistua.

Väittäisin, että suomalainen sosiaalityön ammatti- ja tieteenala ovatkin varovaisessa mutta määrätietoisessa liikkeessä muutosvoimaista kitkaa kohti. Koloniaalisuuden, valkoisuuden ja rasmin kysymykset kiinnostavat sosiaalityön tutkijoita, opiskelijoita ja ammattilaisia enemmän ja enemmän myös Suomessa. Samoin seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden teemat ovat yhä suosittuja aiheita sosiaalityön opiskelijoiden esseissä ja opinnäytetöissä. Pinnan alla kuplii.

VIITE

1 Kirjoitus perustuu Helsingin yliopistossa 10.2.2024 pidettyyn lectio precursoriaan.

KIRJALLISUUS

- Akin, Deniz (2017) Queer asylum seekers: Translating sexuality in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43 (3), 458–474. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1243050>
- Ali, Ali (2023) Queer in exile and exile in queer: Journeys for asylum and belonging across borders and norms. Dis-

- sertationes Universitatis Helsingiensis 43/2023. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Anzaldúa, Gloria (1987/2021) *Rajaseutu / La frontera: Uuden mestizan kutsu*. Suomentaneet Heta Rundgren & Oscar Ortiz-Nieminen. Englannin- ja espanjankielinen alkuteos vuodelta 1987. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Balra-Ulloa, Ann Joselynn (2016) Why decolonized social work is more than cross-culturalism. Teoksessa Mel Gray, John Coates, Michael Yellow Bird & Tiani Hetherington (toim.) *Decolonizing social work*. Lontoo: Routledge, 87–104.
- Bečević, Zulmir & Herz, Marcus (2023) Towards an agonistic social work: a framework for political action and radical practice. *European Journal of Social Work* 26 (6), 1164–1177. <https://doi.org/10.1080/13691457.2023.2190052>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, Leslie & Strega, Susan (2005) *Introduction: Transgressive possibilities*. Teoksessa Leslie Brown ja Susan Strega (toim.) *Research as resistance: Critical, indigenous, and anti-oppressive approaches*. Toronto: Canadian Scholars' Press, 1–17.
- Clarke, Kris (2004) Access and belonging in the age of viral epidemic: Constructing migrants living with HIV/AIDS in the Finnish welfare state. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 408. Tampere: Tampere University Press.
- Elfving, Eeva & Kärkkäinen, Sari (2018) Sosiaalityön asiantuntijuus vastaanottopalveluissa. *Janus* 26 (4), 361–369. <https://doi.org/10.30668/janus.76454>
- Foucault, Michel (2005/1975) *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Otava. (Ranskankielinen alkuteos vuodelta 1975)
- FRA = European Union Agency for Fundamental Rights (2024) *LGBTIQ equality at a crossroad: Progress and challenges*. EU LGBTIQ survey III. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Gatwiri, Kathomi (2019) Afrocentric ways of 'doing' social work. Teoksessa Sonia Tascón & Jim Ife (toim.) *Disrupting whiteness in social work*. Lontoo: Routledge, 58–73. <https://doi.org/10.4324/9780429284182-5>
- Harris, Anne & Holman Jones, Stacy (2019) *Queering autoethnography*. Lontoo: Routledge.
- IASSW (2014) *Global definition of social work*. <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> Luettu 4.9.2024.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Keskinen, Suvi & Skaptadóttir, Unnur & Toivanen, Mari (2019) Narrations of homogeneity, waning welfare states, and the politics of solidarity. Teoksessa Suvi Keskinen, Unnur Skaptadóttir & Mari Toivanen (toim.) *Undoing homogeneity in the Nordic region: Migration, difference and the politics of solidarity*. Lontoo: Routledge, 1–17. <https://doi.org/10.4324/9781315122328-1>
- Lehtonen, Irma (2015) *Vaiettu biseksuaalisuus*. Sosiaalityöiden laitoksen julkaisuja 2015:19. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lorenz, Walter (1994) *Social work in a changing Europe*. Lontoo: Routledge.
- Mathebane, Mbazima Simeon & Sekudu, Johanna (2018) A contrapuntal epistemology for social work: An Afrocentric perspective. *International Social Work* 61 (6), 1154–1168. <https://doi.org/10.1177/0020872817702704>
- Palander, Jaana & Farzamfar, Mehrnoosh (2024) *Border crisis as a crisis of law: National security and mobility rights at the Eastern border of Finland*. IACL-AIDC Blog, 11.7.2024. <https://blog-iacl-aidc.org/2024-posts/2024/7/11/border-crisis-as-a-crisis-of-law-national-security-amp-mobility-rights-at-the-eastern-border-of-finland>
- Schulman, Sarah (2016) *Conflict is not abuse: Overstating harm, community responsibility, and the duty of repair*. Vancouver: Arsenal Pulp Press.
- Smith, Linda Tuhiwai (2012) *Decolonizing methodologies: Research and Indigenous peoples*. Toinen painos. Dunedin: Otago University Press.
- Sosnet (2014) *Sosiaalityön määritelmä*. <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma> Luettu 4.9.2024.

Suslovic, Brianna & Rasmussen, Cameron & Kim, Mimi & Sarantakos, Sophia & Dettlaff, Alan & Roe, Christina, & Guevara, Vivianne (2024) Speaking against silence: Examining social work's response to genocide. *Abolitionist Perspectives in Social Work* 2 (1). <https://doi.org/10.52713/5sehsp64>

Söderström, Inka (2024) Ulosulkevat rajat: Sosiaalityö ja pakolaistaustaiset queerihmiset Suomessa. *Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisu* 256/2024. Helsinki: Helsingin yliopisto.